

BAGYINSZKI PÉTER
ÁGOSTON OFM
Szerkesztői előszó

Egyházatyák tanítják, hogy a megismerés útján bevonódásra, elköteleződésre kész ember már a természetet szemlélve (*theoria phüsziké*) is eljuthat az Isten Igéjével folytatott dialógus szentélyének küszöbéig. A küszöbön átlépve a hívő számára feltárulnak a Teremtő egyes teremtményeket létbe szólító gondolatai (*logoi*). Ezek a szétszóródott isteni gondolatszikrák egy irányba, a kinyilatkoztatásban megjelenő Krisztus-Logosz felé mutatnak: a kozmoszt létbe hívó, időtlen és egyszerű Teremtő Gondolat úgy tartja össze a teremtmények ágas-bogas sokféleségét, mint ahogy a krisztusi példázat mustármagjából sarjadt fa lombkoronája árnyékot vet, és otthont ad az énekesmadaraknak. E madarak pedig gyönyörködtetnek bennünket a muzsikájukkal.

A keresztény logosztannak tehát van egy „magas regisztere”. Az Isten Igéje gondolatkörben benne foglaltatik az Atya üdvözítő tervének történelmi és folytatólagos feltárása, amely már a teremtés művében ott van, és Jézus Krisztusban, a Megtestesült Igében éri el a csúcspontját. Az isteni önközlésnek ezt a felfogását az Ószövetség előkészíti, ám teljességgel csak az Újszövetség dolgozza ki, amely kimondja, hogy Jézus Krisztus maga „az Igazság”, és az ő műve – a Szentlélek közreműködése által – folytatódik az egyházban. Itt jelenik meg a logosztan „alacsony regisztere”, amely a kérügmában, a Szentírásban és az egyházban követi az egyetlen Ige önközlését,

emberi közvetítését. A kötetet alkotó tanulmányokban látni fogjuk, hogy az Örök Igétől az egyházi igehirdetésig vezető Ige-analógiák sorát („szimfóniáját”, VD 7) többféleképpen is lehet rendszerezni, ahogyan arra Karl Barth, Otto Semmelroth, Carlo M. Martini és Joseph Ratzinger (XVI. Benedek) nagyhatású példákkal szolgálnak.

A logosztan időtállóan emlékeztet arra, hogy hite által a keresztény ember nem valamilyen elvont, monologikus életfilozófiában talál szellemi otthonra, hanem egy transzcendens távlatú, dialogikus kapcsolatba nyer beavatást. Ebből a kapcsolatból ered számára minden filozófiai-teológiai reflexió. És bár a hívő megismerési folyamat inkább a „megnyilatkozó titok”, mint a „tételes igazságok felfedezése” útján halad előre, Martin Buber klasszikus meglátása szerint az említett két megismerésmód a „dialógus metafizikájában” körkörösen támogatja egymást.¹ Ehhez csatlakozva Ignace de la Potterie frappánsan összefoglalja a teológiai megismerés jellegzetes dinamikáját:

„Amikor az ember először találkozik Krisztus igazságával, mindenekelőtt magába kell fogadnia azt. Az igazság hatása alatt, amely »benne marad«, fokozatosan képes lesz mélyebben »megismerni az igazságot«, és ez a belső igazság, vagyis az »igazság által megjelölt lét« irányítja majd a magatartását. A keresztény ember élete tehát az »igazságban való« útonjárás, és ez az igazság kormányozza egész földi életét, minden téren: a testvéri szeretet terén, az Atyához címzett imádságában, valamint megszentelődésében. Ahogy a keresztény ember a jézusi tanítvány-ságban előrehalad, és az igazság munkatársává válik, úgy lesz fokozatosan »az igazság által felszabadított« emberré. Ez a felszabadító igazság elválaszthatatlan

¹ Ld. PAUL ARTHUR SCHILPP – MAURICE S. FRIEDMAN: *The Philosophy of Martin Buber*, Open Court, La Salle (IL), 1967, 49–68.

Krisztustól, Isten Fiától [a Megtestesült Logosztól],
aki által a megváltást kaptuk.”²

A sztoikus filozófiából eredeztethető, később azonban „megkeresztelt” logoszban így lényegileg beoltódik a krisztusi tanítványság gondolköre. Ez a mozzanat teljességgel idegen az antik görög filozófiának és a gnosztikus mítoszoknak attól a felfogásától, amely az igazságot Isten transzcendens létezésének az abszolútum-középpontjához kapcsolja.

Korunkban „az igazság eszméjének mélyreható váltságával” kell szembenéznünk (Augusto Del Noce), és az „igazság valódi és könyörtelen felszámolásának” lehetünk szemtanúi (Michele Federico Sciacca). Vannak, akik arra hívják fel a figyelmünket, hogy a tudományos igazság és a történelem értelme „a 20. század két nagy mítosza volt” (Jean Brun). Mások felteszik a kérdést, hogy a tudomány szempontjából „az igazság egyáltalán lehetséges-e” (Evadro Agazzi). Nem azt kellene-e inkább belátnunk, hogy a természettudományos megismerés napjainkban „a hiteles igazság egyetlen forrása”? (Jacques Monod).³ Egy ilyen meghasonlott posztmodern kontextusban különösen fontos az „igazság” fogalmának körültekintő aktualizálása. A jelen konferenciakötetben felidézett átfogó *logosztan* (ige-teológia) történelmi korokon átívelő, egyedülálló értékét az adja, hogy a hit „dialógusában” kezdeményező szerepet játszó Megtestesült Logosz (Ige, Szó) misztériumához kapcsolódva egy olyan gondolatrendszer

² IGNACE DE LA POTTERIE: Az igazság keresztény fogalma, in Bagyinszki Ágoston OFM (szerk.): *A hitvallástól a teológiai megalapozásig. Szöveggyűjtemény a teológiai ismeretelmélet tanulmányozásához*, Sensus Fidei Fidelium 3., L'Harmattan – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, 2014, 214.

³ Vö. uo. 209, 220.

öltött benne alakot, amely által jobban tudatosulhat az „igazság” sajátosan keresztény megközelítése, eszkatologikus karaktere.⁴ Ez nem állítható ugyan szembe egy általánosabb ontológiai igazságfogalommal (ahogy azt például a *duplex veritas* elgondolások feltételezték), de nem is oldható fel a görög filozófia univerzalizmusában. Innen érthető, hogy a Nemzetközi Teológiai Bizottság katolikus teológia természetéről szóló 2011-es, eddigi legátfogóbb dokumentuma, miért az igeteológiából kiindulva, „Isten Igéjének primátusa” jegyében tárgyalja a tudományág episztemológiai alapfogalmait.⁵ Válasz ez arra is, hogy már a II. Vatikáni Zsinat előtti „neoskolasztikus” időszak legkiválóbb teológusai kifejezték elégedetlenségüket egy „De Verbo Divino” traktátus korabeli hiánya miatt.

A keresztény teológiát gyökereiben meghatározó igeteológiai felfogást – mintegy az evilági színpalak mögé bepillantva – képileg jeleníti meg a Monreale-i katedrális csodálatos mozaikja, amelynek egy stilizált részlete könyvünk címlapján látható. A konferenciaanyag szerkesztett közzétételének időszerűségét az adja, hogy e tágabb igeteológiai horizont bemutatása magyar nyelvterületen hiánypótló. A kötetben olvasható tanulmányok alapját képező előadások eredetileg a 2021-es Magyar Tudomány Ünnepe programsorozaton belül hangzottak el a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán, a rektori köszöntőben bővebben bemutatott szimpóziumi nap keretében.

⁴ Az igazság keresztény fogalmához ld. IGNACE DE LA POTTERIE tanulmányát, in Bagyinszki Ágoston OFM (szerk.): *A hitvallástól a teológiai megalapozásig*, i. m., 209–221.

⁵ NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG: *A teológia ma: távlatok, alapelvek és kritériumok*, Római Dokumentumok 38., Szent István Társulat, Budapest, 2013, különösen 4–9. §.